

3.) na koncu. Ta važna vloga, ki jo ima „jevandjelje“ v tej pesmi, pa v uvodu ni pripravljena. Na vsak način je brez dvoma, da je prvotna verzija, originalni produkt umetnika, tudi izrečno povedala, da je Simeon to „jevandjelje“ prinesel s seboj v samostan. Današnjemu uvodu manjka značilen in tehnično zelo potreben verz. ki naj *εναρμόσιος* *pripravi*. Vsebinsko korektna bi bila sledeča rokonstrukcija uvoda:

„Nadje starac sanduk od olova.
Isturila voda pod obalu;
mlidijaše, u njemu je blago,
odnese ga do svog namastira.
Kad otvori sanduk od olova,
al u njemu blaga ne bijaše,
već u njemu jedno muško čedo,
čedo muško od sedam danaka,
i do njega časno jevandjelje.
Iz sanduka čedo izvadio . . .“

Ta tehnično zelo važen in potreben verz (lahko jih je bilo tudi več!) je ostal v ustih pevca, ki se njegove pomembnosti ni več zavedal. —

Verzi so natisnjeni zdržema, brez vsakih ločil, kar ima svoj dober smisel, pa vendar precej moti one, ki take pesmi poznajo samo iz knjig. Tipografska oprema je precej okusna, dasi nekoliko konfuzna. Cena pa se mi zdi z ozirom na dejstvo, da imamo tukaj ponatisnjene same stare tekste, vendar nekoliko previsoka, tudi za današnje čase! *J. A. G.*

Veliki kalendar „Književnog Juga“ za običnu godinu 1919. Zagreb. Izdaje odbor SHS žena za siročad i „Književni Jug.“ 113 str. Cena 4 K.

Knjige, katerih „čisti dobiček“ je namenjen narodnim ali humanitarnim namenom, jemljeta kupec in kritik z nekim neprijetnim čustvom v roke. Prvi se boji, da bo pod lepo firmo dobil sumljivo blago v roke in se nerad spominja, kako se mu je razno blago ponujalo s svojo narodno barvo in narodnim namenom, ne pa s svojo kakovostjo. Kritik pa pride v mučne škripce ob zavesti, da stoji pred nekakim „noli me tangere“, ob katerem ne sme biti kritik, ampak samo navdušen apostol in glasnik. Tem bolj vesela sta oba, če naletita med tako robo kedaj na kaj, kar lahko z zadovoljstvom postavita v omaro in priporočita tudi drugim. Taka „rara avis“ je tudi ta „Kalendar“.

Zunanja oprema tega koledarja res ne priporoča baš. Nastal je v času pomanjkanja popirja in v dobi naše tipografske mizerije; povrh pa je bilo treba štediti pri opremi, da se za našo siročad tem več prihrani. Namen koledarja se jasno kaže v prvem članku „Jedna brojka“, ki ga je napisal Ivo Vojnović in ki je pretresljivo poglavje iz naše „statistike živih.“ Samo v Bosni in Hercegovini je za časa vojske pomrlo 165.000 otrok . . . strašno število, pred grozo katerega morajo vsaj za čas umolkniti vsi naši drugi interesi, vse naše večje ali manjše javne in privatne skrbi. „Koliko prištedjenih „lektira“ dosadne historije o dolasku Slavena na Jugu, o borbama narodnih dinastija za ujedinjenje našega naroda, o petstogodišnjem zulumu Turaka, o ustanicima za oslobodjenje, o našim pjesmama, o našim suzama, o našim nadama: — Jedna jedina mala brojka: 165.000 mrtve djece — bljesne kao električna svjetilka u tamnoj dvorani i vi u tome svjetlu sada lijepo možete gledati po

zidovima, u krasnim afreskima, poze i konture naših junaka, naših pobjeda, naših poraza, naših „planova“ ... Sve onako u raznim stilovima, po ukusu konzervativista, akademista, impresionista, expresionista i futurista — a gore ispod kupole, od brušena stakla, natpis monumentalan in utješan: „*Mirna Bosna*“. Članek ima na koncu par belih peg, znak, da je bil napisan julija 1918 in natisnjen avgusta 1918! —

Ostala, zelo pestra in bogata vsebina koledarja je že na zunaj lepa slika demokratične enakopravnosti v naši mladi državi. Literatura in higijena, lirika in narodno gospodarstvo se vrstita v njem, napisana v slovenščini in srbohrvaščini, z latinico in cirilico, z gramatično in z logično interpunkcijo. Pesmi so prispevali Aleksa Šantić, Ante Tresić-Pavičić, Janko Glaser, Ivo Andrić, Igo Gruden, Miloš Vidaković, Andjelo Danko, Ivan N. Novak, Zvonko Milković, Jovanka Hrvaćanin; lepo prozo: poleg Vojnovića Svetozar Čorović, Milica Janković, Božo Lovrić, Branko Mašić, Ivan Albreht, Svetislav Šornjanski. Da je koledar pretežno literaren, ima svoj vzrok tudi še drugje: ideja takega humanitarnega almanaha je izšla iz literatskih krogov, ki so v taki jugoslovanski kooperaciji vedno šli prvi; najprej ga je mislila izdati „Matica Hrvatska“. Vsi ti prispevki so bolj ali manj značilni vzorci literarnega stremljenja v naših mlajših krogih. Dobro informirata o teh stremljenjih dva obširna članka: „Pregled savremene srpske književnosti“, ki ga je napisal Vladimir Čorović in „Pregled savremene hrvatske književnosti“, ki ga je napisal Niko Bartulović. Značilno je, da sta oba pisca, ki sta urednika „Književnega Juga“, tukaj zavedoma zavrgla staro, od znanosti podprto in po tradiciji posvečeno ime „srbohrvaški“ in da obravnata vsak svojo literaturo zase. Razlogi za to so navedeni v „Književnem Jugu“ I, str. 232—234. Za koledar je bil namenjen tudi članek drja Ivana Prijatelja o moderni slovenski književnosti, toda prišel je bil prepozno, ker je koledar moral biti že pred septembrom natisnjen. V članku „Naše pesništvo“ govori „Zatočenik“ o srbski liriki in njenem internacijonalizmu ter daje razne nasvete, kako bi se naj reguliralo naše literarno življenje, književna produkcija in konsum, ki sicer kažejo veliko ljubezen do književnosti in naroda, ob enem pa premalo poznavanje gibalnih sil v literaturi in občinstvu, ki niso vedno tako lepe in idealne, kakor so misli in nameni tega anonimnega pisca. Zato zveni njegovo pisanje precej teoretično in doktrinarno, vkljub svoji simpatičnosti včasih celo ozkosrčno. Praktične vrednosti, porabnosti v njegovem spisku ni ravno mnogo.

Poleg čiste literature stopajo eseji s praktično vsebino precej v ozadje: saj nam pa tudi manjka ljudi, ki bi o raznih prašanjih javnega življenja znali pisati za širše občinstvo. O „socijalni pravičnosti“ piše Juri Demetrović, urednik hrvaške „Njive“. „Ruševine despotskih gradova u Sremu“, priče junaških in burnih časov srbske zgodovine, opisuje Dr. Aleksa Ivić. O narodnem zdravju in higijeni piše Lujo Thaler, Ivan Tartaglia kliče v imenu raznih hlapcev Jernejev „Zemlju našu daj nam“, o tuberkulozni Jugoslaviji je napisal pretresljiv članek Kuzma Tomašić. Vse sama aktualna sedanost in skrbi, strahu polna bodočnost!

V marsikaterem oziru je zanimiv zadnji članek (str. 99—113) „Veština pisanja“, ki ga je napisal Milan Kašanin. Simpatičen izraz splošne nezadovoljnosti z našo nekultivirano, včasih (posebno pri žurnalistih!) naravnost barbarsko prozo, vendar pa sam po sebi tako primitiven, da mu bosta filolog

teljno«. — Vse to piščevo prizadevanje pa je v precejšnji meri samo znak simpatične dobre volje, ki je nezadovoljna s sedanjimi razmerami v naši prozi — in kdo izmed nas ni?! — ki pravi cilj nekako instinktivno slutiti, ki pa se v svoji mladostni impetuznosti včasih zaleti na steze, ki peljejo mimo tega cilja. —

Ni več prava sezona, v kateri se priporočajo in kupujejo koledarji. Nič za to! Ta „kalendar“ je tak, da bo ohranil trajno vrednost. Ni še razprodan — tolle et lege!

J. A. G.

Dr. Prohaska Dragutin: Pregled hrvatske i srpske književnosti i ogledi (Hrvatska čitanka za 3. i 4. razred trgovačke akademije. Zagreb, 1918. Cena 8 K. Str. 464).

Dr. Prohaska, profesor trgovske akademije v Zagrebu, je literarnim zgodovinarjem in čitateljem hrvatskih revij dobro znan. Široka je njegova literarna načitanost in izobrazba; pozna ruski in češki svet, pozna pa tudi Francijo. Njegove literarne kritike in eseji niso vsakdanji pojavi. Zanimanje zasluži tudi šolska knjiga, ki jo tu naznanjamo in ki bo kot priročna knjiga dobrodošla tudi nedijaškim krogom.

Hrvatska in srbska književnost, pravi avtor v uvodu, je ena celina, ker so Hrvači in Srbi en narod istega porekla in jezika. Toda živeli so v prošlosti ločeni drugi od drugih, razdvojeni cerkveno in državno; zato se hrvatska in srbska književnost ne krijeta vedno v svojem razvoju, marveč gresta vzporedno, tako da včasih druga za drugo ne vesta. Isto bi se dalo reči o razmerju slovenske književnosti do hrvatske in srbske; zato pa bi v knjigo po isti pravici lahko prišla tudi slovenska literatura; seveda knjiga je bila zasnovana že l. 1914., ko smo mi tostran Sotle za krono sv. Štefana bili še tujci. — Razdelitev literarnega razvoja je deloma nova. Prohaska razločuje najstarejšo dobo (10.—15. stoletje), cerkveno in fevdalno književnost; drugo dobo (15. do 19. stoletje), renesansno, vlastelinsko in ljudsko književnost (te književnosti pri srbskem delu naroda n); tretjo dobo (19. stoletje), meščansko in narodno književnost. V prvi dobi daje književnosti obiležje cerkev, v drugi dvor, v tretji narod. — Vsa knjiga obsega dva dela: prvi je „pregled hrvatske in srbske književnosti“, t. j., prava literarna zgodovina, drugi del so pa „ogledi“, t. j., vzorci iz literature same ozirama literarna krestomatija. V prvem delu naglašava avtor (bolj nego životopise) socialni milié dob in pa karakteristike pisateljev. Čitanka obsega — kar je pri šolskih knjigah redko — tudi hrvatsko in srbsko moderno, vendar manjka iz nje vzorcev; v krestomatijo so kot zadnji sprejeti Vojnović, Tresić-Pavičić in Kranjčević. Na koncu poedinih vzorcev se nahajajo pojedina vprašanja, ki od literature vodijo naravno v literarno zgodovino; tako se na koncu odlomka srednjeveškega življenjepisa Aleksandra Velikega vpraša: „Kaj je v tem prikazovanju smrti Aleksandrove očitno izmišljeno? Ni li v tem sledu srednjeveškega krščanstva?“ Pri liriku 16. stoletja Hanibalu Luciću je vprašanje: „Kako stoji pesnik napram sodobni ljubavni liriki?“ — Kakor sem že omenil, bi v današnje šolsko hrvatsko-srbsko literarno zgodovino spadali tudi Slovenci, kakor pričakujemo v slovenski knjigi pregled hrvatske in srbske literature. V Prohaskovi knjigi tega ni; dà, Slovenci se ne omenjajo niti tam, kjer snov sama sili k temu, na pr. pri protestantizmu. Pri ilirizmu (str. 127) nahajamo opazko: (Na Ilirce so vplivali) izmed Slovencev: Janez Bleiweis, Peter Dainko, Bartolomej Kopitar, Franjo Miklošič.